

OBSAH

PREDHOVOR	21
O AUTOROCH	23

I. ČASŤ

TEORETICKÉ, HISTORICKÉ A AXIOLOGICKÉ ZÁKLADY ÚSTAVNÉHO PRÁVA

Prvá kapitola

ÚVOD DO ÚSTAVNÉHO PRÁVA	29
1 Pojem ústavného práva	29
2 Čo je ústava?	31
3 Typológia ústav	34
3.1 Ústavy monarchistické a republikánske	35
3.2 Ústavy unitárnych a zložených štátov	36
3.3 Ústavy písané a nepísané	37
3.4 Ústavy dohodnuté, revolučné a oktrojované	38
3.5 Ústavy rigidné a flexibilné	39
3.6 Ústavy reálne a fiktívne	41
3.7 Ústavy monolegálne a polylegálne	42
ZHRNUTIE	42

Druhá kapitola

PRAMENE ÚSTAVNÉHO PRÁVA	43
ÚVOD	43
1 Právne predpisy	44
2 Medzinárodné záväzky	47
2.1 Všeobecné pravidlá (zásady) medzinárodného práva	47
2.2 Medzinárodné zmluvy	48
2.3 Ďalšie medzinárodné záväzky	52
3 Judikatúra súdov	52
3.1 Judikatúra, ktorá musí byť použitá	52
3.2 Judikatúra, ktorá by mala byť použitá	54
3.3 Judikatúra, ktorá môže byť použitá	58
4 Výsledky platného referenda	58
5 Ústavné zvyklosti	59

6	Veda ústavného práva	62
	ZHRNUTIE	64
Tretia kapitola		
	ÚSTAVNOPRÁVNÝ VÝVOJ NA ÚZEMÍ SLOVENSKA	65
1	Kontinuita a diskontinuita ústavného vývoja	65
2	Ústavný vývoj v Uhorsku do roku 1848	66
2.1	Nepísaná „panovnícka“ ústava	66
2.2	Uhorská stavovská ústava	68
3	Moderná úprava ústavného práva v Uhorsku 19. storočia	70
3.1	Snahy o reformu stavovskej ústavy: od uhorských jakobínov k revolúcii 1848/49	70
3.2	Bratislavská marcová ústava	71
3.3	Nerealizovaná Stadionova ústava	72
3.4	Bezústavný neoabsolutizmus	72
3.5	Februárová ústava	73
3.6	Cesta k obnove ústavnosti	74
3.7	Rakúsko-uhorské vyrovnanie a obnova Bratislavskej marcovej ústavy	74
4	Slovenské ústavnoprávne projekty z 19. storočia a boj o suverenitu slovenského národa	75
4.1	Jazykové požiadavky	75
4.2	Regionálne ústavnoprávne projekty Slovákov z roku 1848	76
4.3	Žiadosti slovenského národa	76
4.4	Slovanský zjazd a austroslavizmus	77
4.5	Prvá Slovenská národná rada a vyhlásenie nezávislosti Slovenska	77
4.6	Ústavnoprávne projekty z cisárskeho dvora	78
4.7	Marcový prosbopis a projekt slovenského veľkokniežatstva	78
4.8	Slovenskí vládni dôverníci	78
4.9	Národnostný zákon z roku 1849	79
4.10	Memorandum slovenských vládnych dôverníkov a petičné hnutie na jeseň 1849	79
4.11	Memorandum národa slovenského a Viedenské memorandum	79
4.12	Národnostný zákon z roku 1868	80

5	Ústavný vývoj Československej republiky (1918 – 1938)	82
5.1	Československé ústavné tradície	82
5.2	Projekty československej štátnosti z obdobia prvej svetovej vojny	82
5.3	Vznik Československej republiky – realizácia práva národa na sebaurčenie	84
5.4	Prvé ústavné provizórium (prvá provizórna ústava)	85
5.5	Dočasná ústava – druhé ústavné provizórium	86
5.6	Ústavná listina z roku 1920	87
5.7	Snahy o autonómiu na Slovensku	88
5.8	Mníchovská dohoda a jej dôsledky	88
6	Slovenský štát (1939 – 1945)	90
6.1	Orgány odboja počas 2. sv. vojny	92
7	Povojnová Československá republika (1945 – 1992)	92
7.1	Ústava ČSR z 9. mája roku 1948	93
7.2	Ústava ČSSR z roku 1960	94
7.3	Novelizácia ústavy v roku 1968 a vznik československej federácie	95
7.4	Transformácia po roku 1989 a zánik federácie v roku 1992	95
8	Vznik Slovenskej republiky v roku 1993	98
	ZHRNUTIE	100
	Štvrtá kapitola	
	ÚSTAVA SR A JEJ MIESTO V ÚSTAVNOM SYSTÉME	101
1	Proces prijímania Ústavy SR	101
2	Hodnotenie a typológia Ústavy SR	103
3	Priame novelizácie Ústavy SR	104
4	Systematika platného znenia Ústavy SR	110
5	Ústava SR a ďalšie ústavné zákony (k problému inkompatibility ústavného systému)	112
	ZHRNUTIE	116
	Piata kapitola	
	ZVRCHOVANÝ ŠTÁT	117
1	Pojem zvrchovanosti štátu	117
1.1	Štyri významy pojmu suverenity podľa Krasnera	119
1.2	Vnútoraná a vonkajšia suverenita štátu	120

1.3	Vývoj k zvrchovanosti SR	121
2	Monistická a dualistická koncepcia	122
3	Vzťah vnútroštátneho a medzinárodného práva v SR	125
3.1	Otvorenie právneho poriadku SR medzinárodnému právu	127
3.2	Postavenie medzinárodných zmlúv v slovenskom právnom poriadku	129
3.2.1	Medzinárodné zmluvy ratifikované pred euronovelou	129
3.2.2	Medzinárodné zmluvy ratifikované po euronovele	130
4	Slovenská republika a integračné medzinárodné zmluvy	133
4.1	Slovenská republika ako členský štát NATO	134
4.2	Slovenská republika ako členský štát Európskej únie	134
4.3	Európska únia ako „štátny zväzok“ v zmysle čl. 7 ods. 1?	136
4.4	Ústavné limity európskej integrácie v iných štátoch Európskej únie	140
5	Pozícia noriem práva EÚ v právnom poriadku SR	143
5.1	Pozícia primárneho práva EÚ z pohľadu európskeho práva	143
5.1.1	Van Gend en Loos: priamy účinok	143
5.1.2	Costa v. ENEL: prednosť pred právom členských štátov	145
5.1.3	Internationale Handelsgesellschaft: prednosť pred ústavným právom	145
5.2	Pozícia primárneho práva EÚ z pohľadu ústavného práva	146
5.2.1	Prednosť práva EÚ pred jasným ustanovením Ústavy SR?	147
5.2.2	Európske právo ako referenčný rámec pri kontrole zákonov?	149
5.3	Pozícia sekundárneho práva EÚ z pohľadu európskeho práva ...	151
5.4	Pozícia sekundárneho práva EÚ z pohľadu ústavného práva	152
	Záver	153
	ZHRNUTIE	154
	Šiesta kapitola	
	DEMOKRATICKÝ ŠTÁT	156
1	Čo je demokracia?	156
2	Náčrt vývoja demokracie v historickej perspektíve	157

2.1	Participatívna/priama demokracia	158
2.1.1	Staroveké Atény	158
2.1.2	Staroveký Rím	159
2.1.3	Stredoveké talianske mestá	160
2.2	Vytvorenie a expanzia zastupiteľskej demokracie	161
3	Prechod k demokracii na Slovensku	165
4	Princíp demokracie v Ústave SR	168
5	Zákonná úprava nepriamej demokracie	169
5.1	Politické strany a politické hnutia	169
5.2	Volebný systém v Slovenskej republike	173
5.2.1	Úvod do problematiky volebných systémov	173
5.2.2	Vývoj volebného systému pre parlamentné voľby	174
5.3	Platná úprava výkonu volebného práva v Slovenskej republike	177
5.3.1	Aktívne a pasívne volebné právo	177
5.3.2	Vyhlasovanie volieb	179
5.3.3	Volebné obvody a volebné okrsky	180
5.3.4	Registrácia voličov	181
5.3.5	Volebné orgány	182
5.3.6	Navrhovanie a registrácia kandidátnych listín a kandidátov	185
5.3.7	Volebná kampaň	188
5.3.8	Hlasovanie	190
5.3.9	Zisťovanie výsledkov hlasovania, pridelovanie mandátov a vyhlásenie výsledkov volieb	194
6	Hodnotové vymedzenie demokracie	199
	ZHRNUTIE	203
	Siedma kapitola	
	PRÁVNÝ ŠTÁT	206
	ÚVOD	206
1	Pojem právneho štátu	206
1.1	Rule of law	207
1.2	Rechtsstaat	209
1.3	Rule of law a Rechtsstaat: hľadanie identity a diferencie	216
2	Princípy právneho štátu	223
2.1	Princíp právnej istoty	225

2.2	Princíp legality (viazanosti právom)	226
2.3	Princíp obmedzenia verejnej moci a materiálnej spravodlivosti	226
2.4	Princíp právnych garancií a rešpektovania základných práv a slobôd	227
2.5	Princíp delby a kontroly moci	228
2.5.1	Horizontálna a vertikálna delba moci	230
2.5.2	Delba moci medzi vládou a opozíciu	232
2.5.3	Kontrolná moc	232
2.6	Princíp nezávislosti súdnictva	232
3	Právny štát a Európska únia	233
	ZHRNUTIE	234
 Ôsma kapitola		
	ÚSTAVNÉ ATRIBÚTY ŠTÁTNOTI	236
1	Štátne územie	236
2	Štátne občianstvo	240
2.1	Historické korene štátneho občianstva	241
2.2	Nadobúdanie a strata štátneho občianstva	242
2.2.1	Nadobúdanie a strata štátneho občianstva Slovenskej republiky	245
2.2.2	Občianstvo Európskej únie	250
3	Štátne symboly Slovenskej republiky	251
3.1	Štátny znak	251
3.2	Štátna vlajka	253
3.3	Štátna pečať	254
3.4	Štátna hymna	254
4	Štátny jazyk	255
	ZHRNUTIE	259
	POUŽITÁ LITERATÚRA	262

II. ČASŤ ĽUDSKÉ PRÁVA

Prvá kapitola		
	ÚVOD DO PROBLEMATIKY ĽUDSKÝCH PRÁV	277
1	Pojem a význam ľudských práv	277

2	Ideové východiská ľudských práv	278
3	Interpretácia základných práv a slobôd	280
4	Subjektívne a objektívne práva a slobody	281
5	Subjekty základných práv a slobôd	282
6	Povinnosti	283
7	Obmedzenia základných práv a slobôd	285
7.1	Test legality	286
7.2	Test vhodnosti (alebo test spôsobilosti naplnenia účelu)	287
7.3	Test nevyhnutnosti (alebo potrebnosti)	287
7.4	Test primeranosti (proporcionalita v užšom význame)	288
8	Pozitívny záväzok štátu	291
	ZHRNUTIE	293
Druhá kapitola		
	OSOBNÉ PRÁVA A SLOBODY	294
	ÚVOD	294
1	Rovnosť a zákaz diskriminácie	294
2	Spôsobilosť na práva	296
3	Právo na život	297
4	Zákaz mučenia, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania a trestania	301
5	Právo na súkromie	304
6	Osobná sloboda	306
6.1	Hmotnoprávne garancie	306
6.2	Procesné garancie	310
7	Zákaz nútenej práce a nútených služieb	312
8	Právo na rodinný život	313
9	Vlastnícke právo	314
10	Sloboda pohybu a pobytu	317
11	Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vierovyznania	318
	ZHRNUTIE	320
Tretia kapitola		
	POLITICKÉ PRÁVA A SLOBODY	322
	ÚVOD	322
1	Sloboda prejavu a právo na informácie	322

2	Petičné právo	328
3	Zhromažďovacie právo	330
4	Združovacie právo	333
5	Právo účasti na správe verejných vecí	335
6	Slobodná súťaž politických síl	342
7	Právo na odpor	343
	ZHRNUTIE	344
Štvrtá kapitola		
	PRÁVA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN A ETNICKÝCH SKUPÍN	346
	ÚVOD	346
1	Pojem národnostnej menšiny a etnickej skupiny	347
2	Problémy práv národnostných menšín a etnických skupín	349
3	Zákonná regulácia práv národnostných menšín a etnických skupín	351
3.1	Právo združovať sa v národnostných združeniach	351
3.2	Jazykové práva národnostných menšín a etnických skupín	351
3.3	Právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín	352
	ZHRNUTIE	352
Piata kapitola		
	HOSPODÁRSKE, SOCIÁLNE A KULTÚRNE PRÁVA	354
	ÚVOD	354
1	História sociálnych práv	355
2	Dôležitosť sociálnych práv	356
3	Charakteristika sociálnych práv	358
4	Údajná iná podstata sociálnych práv	359
5	Preskúmateľnosť sociálnych práv v súdnom konaní	362
6	Právo na prácu a súvisiace hospodárske práva	369
6.1	Právo na prácu	370
6.2	Uspokojivé pracovné podmienky	371
6.3	Právo na slobodnú voľbu povolania	375
6.4	Právo na podnikanie	376
6.5	Právo na hmotné zabezpečenie pri neschopnosti pracovať	377

6.6	Sloboda združovať sa na ochranu hospodárskych záujmov	378
6.7	Právo na štrajk	379
7	Právo na sociálne zabezpečenie	381
8	Právo na zdravie	384
9	Právo na primeranú životnú úroveň	387
10	Právo na vzdelanie	389
11	Právo na prístup ku kultúrnemu bohatstvu	393
	ZHRNUTIE	395
 Šiesta kapitola		
	PRÁVO NA PRIAZNIVÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	397
1	Ústavnoprávne vymedzenie práva na priaznivé životné prostredie	397
2	Právo na priaznivé životné prostredie – ústavne zaručená hodnota alebo individuálne zaručené právo?	400
3	Interakcia práva na priaznivé životné prostredie s ostatnými ústavne zaručenými právami	404
4	Nositelia práva na priaznivé životné prostredie	407
	ZHRNUTIE	409
 Siedma kapitola		
	JUSTIČNÉ PRÁVA	411
	ÚVOD	411
1	Právo na prístup k súdnej a inej právnej ochrane	412
2	Právo na spravodlivý proces	414
3	Osobitné práva vzťahujúce sa len na trestné konanie	418
3.1	Nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege	418
3.2	Princíp súdneho rozhodovania o vine a treste	419
3.3	Princíp prezumpcie neviny (praesumptio boni viri)	419
3.4	Právo na obhajobu	420
3.5	Princíp ne bis in idem	421
3.6	Princíp zákazu retroaktivity trestnosti a trestu	422
4	Subjekty chrániace dodržiavanie justičných práv	422
	ZHRNUTIE	424
 Ôsma kapitola		
	EURÓPSKY SYSTÉM OCHRANY ĽUDSKÝCH PRÁV	425
	ÚVOD	425

1	Systém ochrany ľudských práv v rámci Rady Európy	425
1.1	Princíp subsidiarity	427
1.2	Právomoc ESĽP	429
1.3	Podmienky prípustnosti sťažnosti	434
1.4	Priebeh konania pred ESĽP	436
1.5	Záväznosť a výkon rozhodnutí ESĽP	438
2	Systém ochrany ľudských práv v rámci Európskej únie	441
	ZHRNUTIE	442
	POUŽITÁ LITERATÚRA	443

III. ČASŤ ÚSTAVNÉ INŠTITÚCIE

Prvá kapitola

	NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY	451
	ÚVOD	451
1	Parlament a demokracia	452
2	Parlament ako limitovaný orgán	453
3	Parlamentná opozícia	453
4	Legitimácia a verejnosť	455
5	Pôsobnosť NR SR	456
5.1	Ústavodarná a zákonodarná pôsobnosť	459
5.1.1	Legislatívny proces	465
5.1.2	Prehľad legislatívnej činnosti NR SR	471
5.2	Kontrolná pôsobnosť	474
5.3	Kreačná pôsobnosť	479
5.4	Kvázisúdna pôsobnosť	480
5.5	Pôsobnosť v otázke zahraničných vzťahov	480
6	Poslanci NR SR	481
6.1	Poslanecký mandát	481
6.2	Poslanecká indemnita a imunita	485
6.3	Nezlučiteľnosť funkcie	486
6.4	Poslanecké kluby a poslanecké grémium	487
7	Funkcionári NR SR	488
7.1	Predseda NR SR	488
7.2	Podpredsedovia NR SR	490
8	Výbory a komisie NR SR	490

8.1 Ústavnoprávny výbor	490
8.2 Mandátový a imunitný výbor	491
8.3 Komisie NR SR	491
9 Parlamentná rada SR	492
10 Národná rada SR a Európska únia	493
10.1 Schvaľovanie pozície (stanoviska) SR	494
10.2 Kontrola subsidiarity	494
ZHRNUTIE	496
Druhá kapitola	
REFERENDUM	498
ÚVOD	498
1 Ústavná úprava referenda	499
2 Prehľad doteraz vyhlásených referend	504
ZHRNUTIE	511
Tretia kapitola	
PREZIDENT SLOVENSKEJ REPUBLIKY	512
ÚVOD	512
1 Ústavné postavenie prezidenta SR	513
2 Právomoci prezidenta SR	514
2.1 Právomoci prezidenta vo vzťahu k zahraničiu	516
2.2 Právomoci prezidenta vo vzťahu k NR SR	517
2.3 Právomoci prezidenta vo vzťahu k vláde SR	519
2.4 Právomoci prezidenta vo vzťahu k súdnictvu	519
2.5 Ostatné kreačné právomoci prezidenta	520
2.6 K ústavným formuláciám „vymenúva“, resp. „odvoláva“	520
2.7 Prerogatívy prezidenta	525
2.8 Vojenské a s tým súvisiace právomoci prezidenta	526
2.9 Ostatné právomoci	527
3 Voľba a personálne obsadenie úradu prezidenta SR	527
4 Nezlučiteľnosť funkcie prezidenta SR	530
5 Rezignácia prezidenta SR	531
6 Odvolanie prezidenta SR	531
7 Imunita prezidenta SR a jeho stíhanie	532
ZHRNUTIE	534

Štvrtá kapitola

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY	536
ÚVOD	536
1 Ústavné postavenie vlády SR	536
2 Zloženie a kreovanie vlády SR	537
3 Pôsobnosť vlády SR	541
3.1 Kontrasignácia	543
3.2 Normotvorná právomoc vlády	543
4 Organizácia a činnosť vlády SR	544
5 Ochrana verejného záujmu pri výkone funkcie člena vlády SR	545
6 Bezpečnostná rada SR	546
7 Vláda SR a Európska únia	547
7.1 Prenos výkonu kompetencií štátu – posilnenie exekutívy	547
7.2 Implementácia práva EÚ	549
ZHRNUTIE	550

Piata kapitola

ÚSTAVNÝ SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY	551
1 Ústavné súdy medzi právom a politikou	551
2 Úloha ústavných súdov	558
2.1 Vznik ústavného súdnictva	561
2.1.1 Modely ochrany ústavnosti	561
2.1.2 Ústavné súdnictvo na území Slovenska – od prvej ČSR po federáciu	567
3 Ústavný súd Slovenskej republiky	569
3.1 Ako čítať rozhodnutia Ústavného súdu SR?	570
3.2 Právomoci Ústavného súdu SR	572
3.2.1 Konanie o súlade právnych predpisov	588
3.2.2 Konanie o sťažnosti	597
3.2.3 Konanie o výklade ústavy alebo ústavného zákona	600
3.3 Konanie pred Ústavným súdom SR	602
3.4 Sudcovia Ústavného súdu SR	607
3.4.1 Organizácia ústavného súdu a postavenie jeho sudcov	607
3.4.2 Kreácia sudcov ústavného súdu	610
ZHRNUTIE	614

Šiesta kapitola

SÚDNA RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY	616
ÚVOD	616
1 Personálne zloženie	616
2 Povaha Súdnej rady SR ako ústavnej inštitúcie	619
3 Pôsobnosť Súdnej rady SR	621
ZHRNUTIE	624

Siedma kapitola

VŠEOBECNÉ SÚDY	625
ÚVOD	625
1 Sústava súdov	625
2 Pôsobnosť súdov	627
3 Správa súdov a sudcovská samospráva	629
4 Kreácia a zánik funkcie sudcu	631
5 Ústavné princípy súdnej moci	635
5.1 Adekvátna právomoc	636
5.2 Nezávislosť súdov a sudcov	637
5.2.1 Inštitucionálne záruky	638
5.2.2 Osobné záruky	639
5.2.3 Procesné záruky	642
5.2.4 Zisťovanie nezávislosti súdu alebo sudcu	645
5.3 Nestrannosť súdov a sudcov	647
6 Prejudiciálna otázka ako riešenie vzťahu medzi európskym a vnútroštátnym právom v postupe súdov	649
ZHRNUTIE	652

Ôsma kapitola

PROKURATÚRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY	653
ÚVOD	653
1 Právna úprava prokuratúry	654
2 Personálne zloženie prokuratúry	655
3 Pôsobnosť generálneho prokurátora a prokuratúry	660
3.1 Pôsobnosť generálneho prokurátora	660
3.2 Pôsobnosť prokuratúry	661
3.3 Pôsobnosť Úradu špeciálnej prokuratúry	664

4	Členenie prokuratúry	665
5	Disciplinárna zodpovednosť prokurátorov	666
6	Zánik funkcie prokurátora	666
6.1	Zánik funkcie generálneho prokurátora	666
6.2	Zánik funkcie prokurátora	667
	ZHRNUTIE	668
Deviata kapitola		
	VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV	669
	ÚVOD	669
1	Právna úprava inštitúcie verejného ochrancu práv	670
2	Personálne obsadenie úradu	671
3	Pôsobnosť a právomoci verejného ochrancu práv	672
4	Zánik funkcie	674
	ZHRNUTIE	675
Desiata kapitola		
	NAJvyšší KONTROLNÝ ÚRAD SR	676
	ÚVOD	676
1	Pôsobnosť Najvyššieho kontrolného úradu SR	677
2	Funkcionári Najvyššieho kontrolného úradu SR	678
	ZHRNUTIE	679
Jedenásta kapitola		
	NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA	680
	ÚVOD	680
1	Úlohy Národnej banky Slovenska	680
2	Orgány Národnej banky Slovenska	681
	ZHRNUTIE	683
Dvanásta kapitola		
	RADA PRE ROZPOČTOVÚ ZODPOVEDNOSŤ	684
	ÚVOD	684
1	Funkcionári Rady pre rozpočtovú zodpovednosť	684
2	Pôsobnosť Rady pre rozpočtovú zodpovednosť	685
3	Ústavná dlhová brzda	686
	ZHRNUTIE	688
	POUŽITÁ LITERATÚRA	689

IV .ČASŤ
ÚSTAVNOPRÁVNE ASPEKTY VEREJNEJ SPRÁVY

ÚVOD	699
ZHRNUTIE	701
Prvá kapitola	
ŠTÁTNA SPRÁVA	702
1 Ústredná štátna správa (ministerstvá a iné ústredné orgány štátnej správy)	702
2 Orgány štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou	706
3 Miestna štátna správa	707
4 Právna normotvorba orgánov štátnej správy	709
ZHRNUTIE	710
Druhá kapitola	
ÚZEMNÁ SAMOSPRÁVA	712
1 Ústavnoprávne základy územnej samosprávy	712
2 Obecná samospráva	714
3 Samospráva vyšších územných celkov	719
4 Právna normotvorba územnej samosprávy	723
4.1 Právna normotvorba v oblasti originálnej pôsobnosti	723
4.2 Právna normotvorba v oblasti preneseného výkonu štátnej správy	725
ZHRNUTIE	726
POUŽITÁ LITERATÚRA	727
PRÍLOHA – Ústava Slovenskej republiky	729
VECNÝ REGISTER	788